

EMMA KAUSC

host

NARUŠENÍ DĚJE

Emma Kausc
Narušení děje

EMMA

KAUSC

Brno 2024

NARUŠENÍ

DĚJE

Kniha byla vydána za finančního přispění
Nadace Český literární fond

© Emma Kausc, 2024

Cover picture by iStock.com / Carlo Prearo

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2024

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2330-6 (PDF)

ISBN 978-80-275-2331-3 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2332-0 (MobiPocket)

Alyoně a Johnovi

„Existuje Alef v nitru kamene? Uviděl jsem jej, když jsem viděl všechny věci, a zapomněl jsem to? Naší myslí prosakuje zapomnění. I u mne tragická eroze let falšuje a stírá rysy Beatriziny tváře.“

Jorge Luis Borges

„Vím, že chci nemožné. Kdyby se mi podařilo své vyjadřování dostatečně odosobnit a zpřesnit, kdybych každou větu důkladně propláchla jako kámen, který neustále omývá voda v řece, kdybych našla to správné bidýlko nebo mezírku, odkud bych vše mohla zaznamenat, kdybych si dokázala najít dostatek prostoru k nadechnutí, pak bych to možná dokázala. Mohla bych vám převyprávět tento příběh a zároveň z něj nalézt cestu ven. Mohla bych — a se mnou i všechno ostatní — jednoduše zmizet.“

Maggie Nelson

„Bylo nutné, aby se mi připomnělo mystérium a posvátno, konečnost člověka, nemožná láska, abych se jednoho dne mohl vrátit ke svým přirozeným bohům s menší arogancí.“

Albert Camus

Prolog

70. LÉTA

KRTEK Z HACKNEY

William „Mole Man“ Lyttle se nacházel na začátku vlastní historie londýnského podzemí. Vinný sklep, který se rozhodl pod domem vybudovat, narostl za poslední týdny do velikosti protiatomového krytu.

„Něco se pod tou zemí hýbe, něco tam není v pořádku,“ pronášeli opatrně obyvatelé Mortimer Road zpoza oken. Bylo krajně nepravděpodobné, že by vyklonění se nějak přímo ovlivňovalo neznámé ohnisko dění; i tak ale sousedé, venku jako i mezi čtyřma očima, jednomyslně prosazovali obezřetnost. Postupem času svému neobvyklému chování přivykli. Talíře řinčely, knihy padaly a zem duněla. Pro obyvatele Mortimer Road nic neobvyklého. Nepříjemné pocity vyplávaly na povrch pouze a jen, pokud si sousedé ve východním Londýně za tajemné pohyby znovu dosadili Williama. Bez něj se situace vyznačovaly kombinací nahodilosti a nevinnosti. Děly se na popud nikoho a ničeho. S ním nabíraly události na zlověstnosti, každý další otřes v domě ujišťoval celou Hackney o neblahé budoucnosti, v jaké má být Lyttle pod nimi. Nebáli se následků, ty koneckonců měly přijít až za několik desetiletí; obavy nevyvolávala ani Lyttlova údajná psychóza, hnací pohon jeho jednání. Ne, čtvrti se za diagnózou, jež byla stanovena za ranního špitání ve frontě, za prohození pár slov během významných pohledů směrem k jeho domu, zdál Krtek docela nahý. Jeho bezbrannost končila tam, kde se zakusovala jejich zvědavost. Nahlodávala otázky, odpovědi se ani nedotkla. Proč kope pod vlastním domem? Skrývá se v jeho konání přirozený,

oku neviditelný řád? Začne Williamovo šílenstvím živé-
né dílo dávat po dokončení nějaký smysl? Obyvatelé
Hackney, kteří Lyttlovu excentričnost nedopatřením
nazvali *dílem*, se Krtkovi nacházeli na dosah ruky.

Tunely se pod domem rozbíhaly do všech světo-
vých stran. Jakmile začal William jednou kopat, musel
dojít až na konec. Po střetu s překážkou opatrně vy-
čkával, a pokud se nic nestalo, pokračoval jinudy. Zner-
vózňovalo ho, že na komplikaci nedosáhne, nezjistí, co
mu brání vydat se jediným správným směrem. Zavřel
oči, snažil se představit si obrysy útvaru, a bylo-li to
možné, také způsob, jakým se bariéra pod zem dosta-
la. Podobné počínání mu dávalo pocit, že je svému
podzemnímu tajemství roven. Čím více nabíral labyrint
chodeb na spletnosti, tím dál se dílo posouvalo od svých
prvopočátků. Tunely si během let přisvojily podobu
měst, klikatily se a zužovaly. Zákoutí vedla do slepých
uliček. William kladl důraz na všudypřítomné ticho;
cizí zvuky musel rozeznávat co možná nejpřesněji. Řa-
dil je do kategorií podle naléhavosti a stupně možného
nebezpečí.

„Já jsem pod vámi, ale nikdo není pode mnou,“ vy-
světloval sám sobě potřebu mapovat svět doléhající
k jeho uším. Přibližování středu Země mělo ale za ná-
sledek ještě jinou, palčivější skutečnost. Williamův trenč-
kot, v pase ledabyly zavázaný na uzel, ze sebe pod zemí
shazoval nánosy příběhů vytvořených na povrchu.

Když Humphrey Bogart říká Ingrid Bergman, že
budou mít vždycky Paříž, vytváří místo pevně zasazené
v čase. Dějiny se pod neprodyšně uzavřenou vzpomín-
ku nedostanou, hlavním městem Francie mohou pro-

tékat bezstarostně jako Seina. Bogarta chrání ve filmu *Casablanca* před deštěm nepromokavý plášť: hollywoodská romantizace tento kus oděvu během následujících desetiletí dostane ze zákopů do pozice symbolu. Počasí je ve filmech noir často předpovědí tajemných událostí, i proto na sobě detektiv schovávající se ve stínu musí mít trenčkot.

Úlisný gangster zůstal s užvaněným novinářem na denním světle, v tunelech patřila identita pláště pouze Lyttlovi. Anonymita mu vyhovovala; pokud byl ve svém předchozím životě cizincem, tady si slovo mohl skutečně přivlastnit. Na povrch se vracel sporadicky; cesta mezi ostatní stála za to jen tehdy, pokud už u sebe neměl žádné knihy.

„Naše životy už nám nepřípadají jako příběhy.“

Když věta dole zazněla poprvé, otrásla se zem o trochu více než obvykle. Talíře v několika kuchyních popadaly, stoly se hnuly o několik míst. William původ věty neznal: třeba narazil na pozůstatek života nahoře. Nevyracel ani možnost, že se tvrzení vytvořilo během let samo od sebe. Jakmile mu jednou proběhlo hlavou, už ho nevytěsnil. Věta si pak cestu prostorem našla sama. Na konci dlouhých dnů v podzemí se Lyttle přistihoval, že s větou usíná. Zadržovala ho v polospánku. *Naše životy už nám nepřípadají jako příběhy.*

Toho dne, kdy na konec tunelu položil *Ostrov pokladů*, se nacházel deset metrů pod vlastním obývánkem. Teplota a vlhkost už stačily prvních pár stran zvlnit. Vykonal s baterkou v ruce pravidelný kruh a zjistil, že je

čas vrátit se z vlastní historie londýnského podzemí zpátky; všechny knihy už byly na svých místech.

Aby člověk mohl v Londýně usednout za volant černého taxíku, musel si anatomii hlavního města do hlavy doslova překreslit. Cesta k licenci vedla jen přes „The Knowledge“, nesložitelnou zkoušku, která vyžadovala nabíflovat se více než pětadvacet tisíc ulic. Správná cesta byla samozřejmě ta nejrychlejší. V tom měla zkouška jasno. Průměrný člověk si Londýn zapamatoval dva až čtyři roky, Lyttle by si pravděpodobně vystačil s polovinou času. V podsvětí znal každý záhyb, každou skulinku. Krtek z povrchu mizel a stával se větší a větší součástí své vlastní historie londýnského podzemí.

S námahou člověka, který umí žít jen v podzemí, vystoupal uprostřed pozdně květnového odpoledne do podlouhlé místnosti v prvním patře. Měla skončit velikostí vinného sklepa, ale bohužel. Alespoň tak kopání vysvětloval nedůvěřivému sousedovi z čísla sto dvacet a tak si o tom následně špitala celá čtvrť. Jakákoliv hlasitější zmínka se k Williamovi mohla donést, a kdoví, co by se jim pod nohama dělo potom. Vypínač rozřízl před několika měsíci našťavaně na dvě půlky — světlo mu překáželo. Mezi naskládanými spotřebiči se prodíral, co nejopatrněji to šlo. Architektura úpadku procházela celým domem; z vybydlených místností se postupem času stala ulita chránící zvíře pod povrchem.

„Naše životy už nám nepřípadají jako příběhy,“ souhlasil Lyttle sám se sebou, zatímco se snažil dostat do ložnice ve druhém patře. Pokynul hlavou a pousmál se; o právě vyřčeném tedy nemohlo být pochyb. Bylo

to poprvé, co s sebou větu vzal do domu, poprvé, co se odvážil vyslovit ji nahlas. Dokud o ní přemýšlel v podzemí, převracel ji na jazyku, nezdála se mít žádný určitý tvar. Tady nahoře ale měla zřetelný začátek i konec, naplnila celou místnost a prostupovala stavbou. Zničeníhonic prošlo domem silné, dunivé zemětřesení. William se jednou rukou chytl pantů, druhou jen s obtížemi nahmatl rám dveří.

Vlna začínala v neurčitém bodě a trvala dlouhé sekundy. Obyvatelé Hackney překonali dříve několikrát spolknutý strach a začali se hromadně vyklánět z oken; celá čtvrť jako by se odlepovala od země, přešlapovala z místa na místo. Děti křičely při pohledu na špatně skrývanou hrůzu rodičů. Během několika dalších momentů bylo po všem. Williama „Mole Mana“ Lyttla zachvátila panika. Podzemí se dalo do pohybu, přesně tak, jak o tom sníval! Z levé kapsy vytáhl hřebínek s hustě poskládanými zuby, krátkými pohyby uhladil knír, dlouhým obloukem zastrčil vlasy za ucho. To opatrně přiložil ke zdi.

V pozdních sedmdesátých letech otráslo Británií další zemětřesení. Hackney to nemělo končit ani zdaleka. Ani neskončilo. Jeremy Thorpe, tehdejší předseda liberální strany, se nacházel na vrcholu své politické kariéry. Toho osudného večera byli on a tři další obvinění z vražedného spiknutí. Po třicet dní naslouchali členové poroty, jak se obžaloba snaží dokázat, že Thorpe a jeho tři komplicové stojí za pokusem o vraždu Normana Scotta. Místo Scotta, bývalého modela a — jak se později prokázalo — Thorpova milence, ale přišla k úhoně pouze jeho německá dog a fenka Rinka.

V první linii pozorovatelů ostře sledovaného skandálu stál i Auberon Waugh. Ve své knize *The Last Word* přináší anglický novinář očitě svědectví události, kterou její význam a velikost později zarámuji jako proces století. Záznam datovaný 28. únorem roku 1982 udělá ze života Jeremyho Thorpa větu o šesti slovech.

Jeremy, Jeremy, bang, bang, woof, woof.

Jeho život už nikomu nepřipadal jako příběh.

Kapitola první

ČERVEN
2015

I. NULTÝ POLEDNÍK

O cizinci mluvíme v případě, že nás k dané osobě neváže žádná historie. Už první kontakt s ním naznačuje nejistotu, poji se s ním podezření, jehož začátky se dají vystopovat až do útlého dětství. „Dám tě někomu cizímu, nezlob!“ napomíná rodič neposlušného potomka, napomíná mě moje matka Zuzana a propůjčuje slovu identitu neznáma. Je daleko od tepla lidské končetiny, ke které se potomek může přivinout. S cizími lidmi se mluvit nemá a ticho nastává, i pokud začínáme hovořit jinou řečí. Pokud jsme v jazyku cizinci.

Rodiče měli ohledně odchodu jasno a já jsem jako malá jeho obrysy pečlivě sledovala. Když Zuzana mluvila o překračování hranic, měnil se tón jejího hlasu i hlas samotný; dívala se na minulost současnými očima a křížila u toho ruce na prsou. Byla to sice ona, kdo vybral přesný okamžik přesunu, avšak čím víc času od emigrace ubíhalo, tím víc se zdálo, že ustrnula někde uprostřed procesu. V Londýně dokázala vydržet jen na místech, o nichž se dočetla v češtině nebo která poznala s někým blízkým. Oko se, jak mi Zuzana několikrát vyprávěla, točilo rychleji než London Eye, zpomalované tíhou jiného jazyka; čas procházející Královskou greenwickskou observatoří podléhal jiným zákonitostem než *Greenwich Mean Time Zone* — jeho anglická obdoba. Jazyková nevyváženost jejího světa vytvářela iluzi nestárnutí; moje matka se až do své smrti nacházela v raně porevoluční Evropě. Okolo angličtiny našlapovala opatrně, svázaná strachem být slovům blíž. Vytvořené vztahy stály na vratkých základech omezeného

slovníku, dalo se s nimi manipulovat jen těžkopádně. Zuzanu od ostatních lidí dělily prožité roky, které člověka dovedly ukotvit. Žila daleko a žila sama.

V neděli třicátého června, v tu neděli, na kterou připadal Mezinárodní den zmizelých, jsem začala se stěhováním. Rodinný dům v Borough se zbavoval nánosu jednoho velkého příběhu, našeho příběhu, a zanechával po sobě holé zdi s tmavými obrysy předmětů, které u nich roky stály. Opatrně jsem vyskládala Zuzaniny věci na dno krabice a pojmenovala, co roky existovalo bezejmenně; čemu se nikdo dát jméno neodvážil. Vztah nás dvou. Když otevřu noční stolek, nahmatám malou ampulku. Teprve ve chvíli, kdy ji svírám pár centimetrů od obličeje, začínají písmena dávat nějaký smysl. Uvnitř průhledného předmětu spočívá malá vrstva pískově zbarveného prachu. Bývaly to žlučnickové kameny.

Oběma rukama si pevně svírám torzo, bolest pulzuje všemi směry, zapomínám na hlavu i končetiny. Narativ našich životů vytváříme ve spojitosti s časem: jak dlouho událost trvala, kdy něco začalo a skončilo. Ochromující bolest s ohnisky po celém břiše podřizuje narativ vlastnímu tepu, nedá se zastavit a nachází si pomalu cestu do zbytku těla. Zuzana sedí o pár metrů dál, zírá na mě vytrěštěnýma očima, neodvažuje se k epicentru bolesti přiblížit. Jako kdyby bolest byla nakažlivá a mohla kdykoliv napadnout i její vnitřnosti.

„Víš, když jsi byla malá — ještě jako úplně malá u mě v břiše —, měřila jsem často vzdálenost mezi tebou a jakoukoliv katastrofou.“ Po pár suchých polknů

tích pokračuje. „Pokaždý když něco přicházelo, když lidi okolo křičeli nebo jsi něco neměla vidět, ukryla jsem tě v objetí a počítala, dokud ten strach neodezněl. Jakmile ses ale dostala ven, tak už jsem nevěděla, co s rukama.“ Poposedává si, natahuje ke mně ruku.

Africké přísloví praví, že na výchovu dítěte je třeba celé vesnice. Pokud ho lid neukonejší, nepřijme mezi sebe, dítě vesnici vypálí. Lidské teplo potřebuje cítit. Už už se znovu nadechuje k další větě, když se otevrou dveře obývacího pokoje; kromě otce vcházejí i záchranáři. On divoce gestikuluje a ukazuje směrem ke katastrofě, oni okolo mě vytvoří kruh, radu starších. Rozhoduje o osudu malého člověka zodpovědného za ohnivé neštěstí ve vesnici. Převážejí mě do jedné pražské nemocnice, přerývaně dýchám a tisknu ruku ženě s vyčesanými černými vlasy. Po většinu cesty nikdo nepromluví. V tom všem zmatku a naléhavosti nechal otec doklady doma, přijíždí až několik minut po nás. Matka mezitím sedí doma a počítá. Čím je starší, tím víc chce být od katastrof dál.

Lékařka provádějící rutinní návštěvy mi v karanténě prohlíží nažloutlé bělmo, nesměle si u toho pro sebe povídá. Artikuluje opatrně, sugestivně zapojuje svaly v obličejí, jako kdybych měla diagnózu vyčíst ze samotných výrazů. Rychlým, netrpělivým posunkem pokyne sestře stojící opodál, aby popošla blíž, sama místnost opouští. Mladá žena na naléhání lékařky přece jen udělá pár kroků směrem ke mně, k ohnisku bolesti. Pravou rukou si pevně tiskne levé zápěstí, drží ho před sebou jako zkamenělou hrozbu. *Bojí se*, probleskne mi hlavou a tělem mi v tu chvíli zacloumají plameny nahromaděné

žluči. Olizují vnitřnosti neutišitelným žářem. Sestra chtěla zánětlivou páru pravděpodobně pozorovat z bezpečné vzdálenosti prahu dveří a být tak ode mě co nejdál.

„Já s pacienty nemluví, nevím jak, většinou je uspávám,“ vysvětluje omluvně hlasem, který by se dal označit za přátelský, vzdálený odosobněnosti nemocničního prostředí. Požáry na okamžik nechají mé tělo pookřát, její slova mě uklidní. „Většinou se bavíme o životě, mám za úkol je rozptýlit.“

Začínám si znovu svírat tělo, choulím se tak, abych zabírala co nejméně místa. Mám za to, že čím méně prostoru zaberu, tím méně všechno bolí. Bolest si přitiskne kolena k prsům, stejně jako jsem to udělala já.

„Mám strach, že umřu dřív než ona.“ Říkám to polohlasně, aby mi sestřička nerozuměla. Myšlenka nemá tu možnost ovlivnit chod světa. Proto jí bylo zapotřebí propůjčit slova, ujistit se, že přání z těla unikne. Sestra mě nesměle, jako kdyby mě předtím slyšela, šeptem ujistí a pohladí po vlasech: „Tvoje tělo to zvládne, maličká.“ Vzápětí pokračuje, mluví už zase běžným tónem, kterým každý den vykonává službu. „Převažují v tobě bakterie, je jich tam mnohem víc než buněk. Denně tebou projdou miliardy virů, to je hrozná zátěž. Jsou nemoci, co v sobě člověk má pořád, probudí se teprve, až dostanou signál, že je imunita porušená. A přes to všechno dokážeme vydržet roky,“ zakončí vítězoslavně promluvu. Představím si nekonečné bakteriální hemžení, zlo stahující matčino tělo k zemi. Tak přeci jenom je tu šance, že nad naším příběhem převezmu kontrolu já.

Po operaci žlučníku trávím nepřeberné množství času na jednotce intenzivní péče. Jednoho dne mě pro-

pustí a vnutí mi ampulku se žlučovými kameny. Jsou to malé katastrofy s velkým potenciálem. Opatrně ampulku držím a měřím vzdálenost mezi námi. Zuzana si ji na památku schová.

V domě jsme neměly ani jednu společnou fotku. Kromě mléčných zubů, které matka roky pečlivě ukrývala před světem v krabičce, jsem ale po domě nacházela spoustu šperků. Ve zmuchlaném ubrousku mezi nočními košilemi, v hrnku zastrčeném za toaletním stolkem. Všechno za dobu její nemoci obalila tlustá vrstva prachu. Do poslední chvíle doufala v naprosto obyčejný zázrak. Toužila vrátit se do Borough a odtamtud se zbytky života posledních dekad utéct zpátky do Prahy. Ze všeho nejvíc totiž Zuzana toužila po předrevoluční Evropě a svém dávno narušeném životě. Když jsem krabice opatrovala jmény majitelů předmětů uložených vevnitř, prostupovala mnou nepříjemná úzkost. Šustění na sebe vršeného kartonu vytvářelo v prázdné kuchyni tísnivě neohrabanou ozvěnu.

Rodiče dětem často pojmenovávají, pro co potomci ještě nemají slova; prostřednictvím jazyka dávají jejich malému světu tvar. Zuzana dala jméno *tomu pocitu*. Říkávaly jsme tak osamělosti hraničící se strachem, že brzy zmizíme. Jako malá jsem ho na ní pečlivě pozorovala, další dekády si ho nepozorovaně přivlastňovala; otisknul se do mě jako žádná její vlastnost nebo povahový rys. Odkoukala jsem od ní zlověstnost těla. A napadá mě ještě jedna věc.

Když vzpomínky promlouvají, činí tak specifickým jazykem. Traumata se zakódují jako syté obrazy a britké

pocity. Klečím na lavici v metru, projíždíme stanicí Earl's Court, zorným polem mi probíhají elektrické kabely. Zuzana mi hrubě škubne paži; dává mi najevo, abych se otočila ke světu. „Chovej se, proboha, ať se za tebe nemusím stydět,“ zvýší prudce hlas. Skládám ruce pod sebou, a až když končetiny přestávám cítit, až když přestávám cítit pulzující krev v dlaních, opadne ze mě potřeba bránit se. Později mi říká, že ji děsí, s jakou samozřejmostí se okolnímu světu dokážu sobecky vytrhnout, „prostě se točíš zády ke všemu a všem“.

Matka mě roky trestala mlčením a já se tak jako malá ocitala na osamělých periferiích bez vlastního přičinění. Během hodiny trvajících ticha jsem si způsobovala malé škrábance dožadující se pozornosti. Nic mě neděsilo tak jako momenty, ve kterých jsem pro ni zčehonic přestala existovat.

„Upadla jsem, hodně to bolí,“ pronáším udýchaně, zatímco se matku pokouším obměkčit.

„To je tvůj problém, nemáš bejt blbá,“ skáče mi do řeči nasupeně Zuzana a dusí tak moji zoufalou snahu o blízkost. Dál ke mně sedí zády. Chvíli se nic neděje, pak mě násilím vystrčí za dveře, celou mě přitom sevře, abych se nemohla vzpouzet. Zamkne za sebou a promlčí celé týdny.

Děti všechno vidí a často podstupují nemalé oběti, aby prokázaly, že tomu tak není. Chtějí nás dospělé ochránit před vším, co vykonáváme za hranicemi jejich bezbrannosti. Děti jsou zticha proto, aby se všichni měli dobře. Zuzanino soustavné mlčení mělo zajistit, že pokud bych se snad jejímu chování rozhodla v dospělosti vzepřít, neměla bych pevnou půdu pod nohama. „Byla

jsi ještě malá, nemůžeš si to pamatovat, nevymejšlej si. Kdo lže, ten krade a pak visí. Kdo lže, ten vždycky ublíží si,“ opakovala mi matka úvod Nezvalovy *Ma-non Lescaut*, aniž si uvědomovala, odkud si ta slova vypůjčila. Pokud se teď snažím minulost pojmenovat, je to jen z jediného důvodu. Přežila jsem nás.

Pár týdnů po mých patnáctých narozeninách začne z kohoutku v prvním patře vytékat hustě černá tekutina. Opravář při pohledu na barvu nevzrušeně podotkne: „Asi ji způsobují usazeniny uvolňující se z kotle a rozvodu.“ Nechá odtéct větší množství, čeká na čirý proud. Zaspuntované umyvadlo však naplní jen tma. Vypytává se, jestli se voda zkazila náhle, chodí okolo umyvadla s hlavou nakloněnou na stranu.

„Vyměňovaly jsme teď karmu za kombinovanej kotel, studená ale teče pořád, jak má, jenom to teplo, to je ošklivě černý,“ ozývá se někde daleko ode mě matka.

Uměle vyvolanému porodu předcházely měsíce bolestí a strachu, že mě ve svém těle neudrží dostatečně dlouho. Místo všudypřítomného kopání doprovázelo rizikové těhotenství občasné nepřírozené, zlověstné ticho; až po císařském řezu vychází najevo, že jsem přišla na svět za pět dvanáct. Mám strach, že mě kapalina protékající domem otráví, že se matka v nestřežených okamžicích dostala do cirkulace vody zase o něco víc. Horká páchnoucí tekutina má hodně společného s kypící krví. Když se matka nacházela poblíž, krev se ve mně vařila často.

„Než ses narodila, byly jste s mojí matkou a matkou její matky společně u mě v děloze, kolovaly jste s tou zkaženou vodou žilami,“ říká mi Zuzana a zachvěje se,

jako by si její tělo v tu chvíli vzpomnělo na moc zlé vody. Oči jí naplní křehké sklo.

Trauma cestovalo našim domem jako ozvěna, narušovalo spánek a znemožňovalo přirozené dýchání stejně jako zakalená plodová voda, ve které jsem v břiše žila a rostla. Prvních pár dnů poté, co dvaasmdesátiletá Zuzana zemřela následkem bělokrevnosti, se ke mně vracelo její vehementní ujišťování.

Měřila jsem často vzdálenost mezi tebou a jakoukoliv katastrofou, procházelo mnou během kremace. Představa, že bude spálená na prach, matku děsila, potvrzovala zánik jako nic jiného. „Pokud má člověk hrob a v něm kosti, nemůže přece zmizet úplně,“ říkala přece. Zpopelnění Zuzanu ujišťovalo o posmrtném životě toho pocitu. Šla jsem proti jejímu poslednímu přání a narušovala cyklus; pokud po sobě matka nezanechá žádnou stopu, nebude nutné neustále měřit vzdálenost mezi mnou a ženou připomínající v mnoha ohledech katastrofu.

V kuchyni zůstával odložený inhalátor. V dětství jsem si předmět opatrně přikládala k obličejí, tak jako to dělala ona; zajímal mě život s větším množstvím vzduchu. Jednoho dne jsem si v novinách přečetla, že léky na astma rozpouštějí kosti, a od té doby mi zorným polem proběhla hrůza pokaždé, když Zuzana marně lapala po dechu. *Možná už to začalo, rozpouští se, pomyslela jsem si.*

Poledník ztělesňující čas, co prochází Královskou observatoří v Greenwichi, rozděluje zemi na Západ a Východ. A právě proto končí některé příběhy uprostřed. Se Zuzanou jsme pravidelně každou první sobo-

tu v měsíci, na památku jejího prvního dne ve městě, stály na čáře lemované železem a dávaly pozor, abychom se nevychýlili k jedné nebo druhé polokouli.

„Celá se ztrácím,“ posteskuje si, zatímco shlíží směrem k Docklands. „Když tu spolu stojíme, kradu si alespoň něco zpátky,“ zvětší matka ještě o něco smutek. Před smrtí mi matka vyprávěla o otevření hranic, o lidech, které jsem nikdy nepoznala. Neexistovali pro mě ani jako matně se vybavující jména. Stála znovu nohama pevně na poledníku, narušovala spojení mezi Casablancou a Hanojí.

II. MYTOLOGIZACE

New York stojí na katastrofách, z nichž některé jsou větší než jiné. Když se dvě fronty, jedna blížící se od Mexického zálivu a druhá od Velkých jezer, v roce 1888 setkaly nad městem, probudili se obyvatelé do největší sněhové vánice v dějinách. Elektrická síť zkolabovala, ulicemi vlály potrhané dráty. *New York Times* tehdy poukázaly na nutnost vést mohutnější industrializaci pod zemí. A tak se zrodil příběh newyorského metra.

Londýn stojí na katastrofách osobních. V devatenáctém století zachvátil britský Parlament požár; způsobilo ho neopatrné zacházení s *tally sticks*, destičkami se zářezy značícími sumu v novověké Anglii. Oheň se z pecí pod Sněmovnou lordů rozšířil po celé budově; nejdřív stěny jen olizoval, ale za noc stihl spolykat

většinu budovy. O dvě století později zahořela budova novými plameny.

Přemýšlela jsem nad tím, zatímco jsem se i s krabicemi snažila dostat na Brick Lane a co chvíli je pokládala. Najít pohodlnou polohu pro nás všechny nebylo snadné. Někde poblíž Monumentu jsem se pohledem zatoulala ke katedrále svatého Pavla. Ani po všech letech mě nepřestala udivovat nehostinnost scenerie. Nahoře betonové budovy bez lidí, pod nimi Temže a naplavený odpad. Londýn na čichové buňky útočil neustále. Ze smetí vyvrženého temnou vodou se linul nepříjemný puch, rychle se šířil tělem a nutil kohokoliv, kdo se na řeku díval, odvrátit zrak. Stejně se to má s odpadky, které se ve velkých pytlích často válejí na ulicích a lemují tak chůzi nasládlým zápachem rozkladu. Záleží sice na daném sousedství, spousta míst ale prostě a jednoduše nemá, kam smetí dávat. Vystrčit ho ven je tak nejjistějším způsobem, jak se zbavit pachu uvnitř. Věci z krabic se během nedělního odpoledne všechny rozprodaly, a už se mnou, s mým tělem, neměly nic společného.

Cestou do prázdného domu v Borough dělám zastávku u Parlamentu, prohlížím si lešení na budově, která před pár lety znovu vzplála. I přes svoji chatrnou konstrukci působí lešení uklidňujícím dojmem, dává světu najevo, že o následky katastrof je postaráno. *V Londýně dokázala vydržet jen na místech, o kterých se dočetla v češtině nebo která poznala s někým blízkým.* Když se Zuzana dověděla diagnózu akutní myeloidní leukémie, bylo už na léčbu samozřejmě pozdě. Někdy si říkám, kde se bere potřeba pojmenovávat situace postrádající naději. Konečné body jména neužijí, nebo ano?

„Hlavní je neonemocnět a nezranit se,“ opakovala mi matka v dětství; naváděla mě k nesmrtelnému životu. Minulost podlomila přítomnému momentu nohy ve chvíli, kdy jejímu na první pohled zdravému tělu zbývalo už jen málo. Existuje nějaká odpověď na život, ve kterém nikdo neonemocněl, nikdo se nezranil? A který si přesto našel svoji verzi hrozného konce?

V den požáru jsme se se Zuzanou prošly společnou minulostí, jejím Londýnem. „Jsi moje nejoblíbenější část života, víš to?“ říká, zatímco postáváme kousek od Jubilee Gardens, zády k Westminsteru. Slova pronáší opatrně, jako kdyby nevěděla, co a jak. „A to ty ani netušíš, jak těžký je zachovat si lidskost někde, kde seš cizí a nikdo ti nerozumí.“ Mluvily jsme spolu jako dva dospělí lidé, přesto se za každým matčíným slovem ozývaly výčitky, jako když jsem byla malá. Matka nikdy nechtěla děti; možná proto moje dětství zlověstně promlčela. Společně s kamarádkou Janou chtěly emigrovat do Států, snily o tom dlouho a vytrvale. Filip ji ale nakonec přemluvil, aby si mě nechali. „Pomůže nám to,“ uklidňoval ji.

Po porodu prý matka otevřela oči do světa, kam už se prostě a jednoduše nevešla. „Už mě nebudeš mít tak rád, vid’,“ řekla Filipovi, jakmile ruch utichl a zbyli jsme jen my tři.

„Musíme mít kotvy,“ kývám hlavou, odhodlaná soustředit se na obsah sdělení. Proběhli mi hlavou všichni lidé, které matka v životě neměla a kteří jsou běžně svědky našich osudů. A my jejich. Mám na mysli řezníka, prodavačku v obchodě, řidiče pravidelné

linky autobusu, všechny, kdo v Anglii s jejím vratkým slovníkem zacházeli s nedůvěrou.

„Člověk by čekal, že když tu žije tak dlouho, tak to celý poskládá dohromady.“

Zuzana dělá kolečko po obvodu smutku, než se ke mně myšlenkami vrátí.

Ještě nějakou dobu po našem rozhovoru zůstal oheň na svém místě. Vypadá to, že se pozůstatky dvou set let staré katastrofy rozhořely až ve chvíli, kdy vycítily Zuzaninu blízkost. Nemocné tělo dostalo v blízkosti plamenů jedinečnou příležitost překročit hranici k blízkému konci. Nikdo nevěděl, kolik času matce přesně zbývá, jistá byla jen její neochota si hrůzu přiznat. Ve vratký svět bludné fikce věřila moje matka neoblomně, zatvrzele. Přestože umírala. Žádné zjištění by s ní nepohnulo, smrti v Zuzanině vnímání času prostě a jasně chyběla podpůrná konstrukce. Zatímco lešení zajistilo Parlamentu další život, ten Zuzanin i přes veškeré sebezapírání končil. Srdce monarchie se po katastrofě mělo vzpamatovat. Ona ne.

Před osvícenským vynálezem adres používali lidé nejružnější mnemotechnické pomůcky, spoléhali se na vztah paměti a místa. Adresář nahrazovaly zvuky, vůně a zápachy. *Tělo si pamatuje*, pomyslela jsem si. S těmihle slovy jsem s krabicemi odešla k autu.

Je to týden, co je Alyona nezvěstná. Jakmile jsi zmizela, Alyono, musela jsem se i já dát na útěk. Kdybych zůstala pracovat u Missing Persons, organizace, kde jsme se v době zmizení Jamese McGregora seznámily, vyslo-

vila bych nahlas nebezpečné proroctví. Nemusela by ses najít.

Začala jsem tam pracovat hned potom, co se hledání ztracených rozrostlo; kromě naší pobočky se v té době po Evropě otevřelo ještě několik dalších. Ta naše byla první.

Z finančního centra v Londýně zmizelo hned několik vysoce postavených lidí a vzdálenost společně s časovými pásmy Američanům hledání komplikovala. V jinak poklidném Westminsteru to v té době vřelo; Britové toužili osamostatnit se, a nemuset se tak na nikoho spoléhat. Poslední kapkou byl pro jinak rozvážnou ostrovní národu únos pravnuka královny Alžběty. Člen královské rodiny se totiž málem nenašel. Na vině byl, krom jiného, i boj s časovými pásmy. Bylo jasné, že londýnská pobočka Missing Persons je na spadnutí. A když pak v následujících dvou letech pozatýkali Američané v Anglii prominentní členy spřátelených teroristických organizací, bylo rozhodnuto.

Za roky našeho fungování se už samozřejmě podobná souhra náhod nezopakovala, pozornost se tak obracela pouze a jenom k běžným životům, lidem, jejichž zmizení na sebe nenabalovala astronomické částky ani politické tahanice. Někde jsem se nedávno dočetla, že zemí s dlouhodobě největším počtem dobrovolných zmizení je Francie. Ztrácejí se lidé, kteří se odhodlali opustit příběhy v nějaké jejich fázi a už se nevrátit. To byl jediný scénář, s jakým bych se dokázala smířit — sžít se s vědomím, že Alyonin příběh pokračuje někde jinde.

Šestiletý James McGregor zmizel jedenáctého května roku 2011. Tělo jeho matky se našlo v motelovém

pokoji v Rockfordu, Illinois. Dopis na rozloučenou nalezený na místě činu tvrdil, že je James v bezpečí. *Navždy jsem ho ukryla.* Americká centrála požádala o spolupráci veškerou dostupnou sílu, a o případ se tak začala zajímat i pobočka v Londýně, kam měla podle informací chlapcova matka, Anna McGregor, namířeno za rodinou. Měli jsme být ve střehu.

Po tiskové konferenci jsem šla na drink do jednoho baru v Soho. V Missing Persons jsem vedla oddělení obchodu s lidmi, takže na tiskovku mě pozvali, abych zodpovídala otázky po boku Metropolitní policie. Vždycky když zmizí dítě — a děti tvoří dvě třetiny všech, po kterých se slehne zem —, do života mi znovu vstoupí okamžitost *toho pocitu*. Osamělosti související se strachem, že se člověk vytratí. I teď, daleko od Londýna i Missing Persons, se mi špatně dýchá, kdykoli čtu o ztracených dětech, o narušených, malých příbězích.

Neutuchající ruch nočního Soho tenhle strach vždycky trochu zmírnil. Přítomnost všech těch lidí okolo nesouvisela ani trochu s davovou osamělostí, kterou jsem pociťovala v dětství. Naopak, převládala tu jistota dalšího těla, společné blízkosti. Sváděla k tomu gesta, pohledy, nenucené zapojování se do konverzací. Pohled dvou párů očí, co se setkaly a věděly své. Ze Swiftu na Old Compton Street jsme s Alyonou odešly chvíli před půlnocí, domů jsme dorazily až ráno.

„Jestli jste optimista, nebo pesimista, záleží do velké míry na časovém měřítku, v němž uvažujete.“ Doktor O’Leary v Guy’s Hospital nadále ulpíval pohledem na metrech a metrech trubek zahlcujících matčino tělo

chemikáliemi nezbytnými k dožití. Seděly jsme tam vedle sebe, ona na nemocniční posteli, já na židli vedle. Transplantace se nepovedla.

„Ale já nemůžu umřít,“ vykřikne a podívá se mým směrem.

Doktorovi se nemuselo nic překládat, zděšení sdílí univerzální jazyk. Zuzana projevila v těch několika minutách různé druhy zoufalství, nově nalezené ostražitosti. Ještě večer předtím, než si leukémií začala připouštět, mi vyprávěla o přechodu hranic.

„Někdy, když mluvím, poslouchám sebe samu před několika, před desítkama let.“ Před smrtí se Zuzana rozhodla vrátit do momentu emigrace, opustila porevoluční Evropu. „Pamatuju si, že když se otevřely hranice, viděla jsem odstíny barev.“

„Jak to myslíš?“ zeptám se matky nevěřicně; předstírám úlek. Dobře jsem věděla, jak to myslí. Přesto jsem ale měla potřebu hledat u Zuzany ve zbývajícím čase stopy něčeho, co nás přesahuje. Toužila jsem po tom ujistit se, že mě všechny ty roky viděla. I když zatvrzele mlčela.

„Svět v Československu byl hrozně černobílejší. Když se otevřely hranice, uvědomila jsem si, jak moc. Najednou se všechno zdálo podezřele jiné, člověk si sebou nebyl vůbec jistější,“ pokračuje a pokračovala by pravděpodobně, i kdyby byla v místnosti sama. Často jsem po její smrti o těchhle slovech přemýšlela. Do jaké míry nás můžou měnit fenomény a události, jichž jsme nebyli součástí — které k nám pronikly jen jako pozůstatky jiného světa?

To nejhorší muselo přijít před tím samotným okamžikem. Požádala jsem personál o poslední chvilku samoty s matkou a odkryla přikrývku. Boláky halily tělo od hlavy až k patě, zakrývaly existenci staré kůže, člověka. Zuzana zničehonic upadla do přerušovaného spánku, ztratila pojem o lidech okolo. Vyslovovala dříve nezmíněná jména, nevníkala přítomnost.

„Nakonec nebudu nemocná, ty jsi to zastavila,“ zamumlá a natáhne ke mně ruku; daleko od svého těla hroutícího se pod tíhou zmnožených, leukemických krvinek. Byla to její poslední slova, jiná už mi nikdy neřekla.

Kdyby tam se mnou bývala byla Alyona, vzala bych ji za ruku. Místo toho jsem ale na bolest byla sama, a tak mi v tu chvíli, v přítomnosti matky asi poprvé, začaly samovolně téct slzy.

O pár hodin později jsem popocházela s plastovým kelímkem pevně sevřeným v dlaních okolo Shardu. Neofuturistický mrakodrap mi nelítostivě připomínal dobu studia, londýnská King's College se koneckonců nenacházela daleko. Mytologie žen v naší rodině mluvila jasně: čeho se dotkly, to změnily k nepoznání. Na rozdíl od Alyony, osobního mýtu, ke kterému jsem přilnula skoro okamžitě, mě smrt matky postavila pevně na zem. Vrátila jsem se za Alyonou do nyní už prázdného pokoje. Seděla na posteli, ruce klidně složené v klíně.

„Kdyby sis mohla vybrat, kým v dalším životě budeš, čím bys byla?“ zeptám se jí.

„Možná nějaký mikroorganismus. I když je opravdu hodně malej, spoluvytváří všechno okolo. Přijde mi to krásný.“ Chvilí je ticho.

„Víš, měla jsem vždycky pocit, že na tebe žárlí,“ říkám a je mi trochu úzko.

Alyona tiskne rty do úzké čárky a pomalu zavírá oči. „A přesto moje jméno nahlas nevyslovovala,“ opáčí s potlačovanou hořkostí v hlase. Trochu zrudne v obličeji, tvářemi se jí kvapně prožene červeň.

Ušklíbnu se. „Když jsme se před lety poznaly, trvalo měsíce, než jsem jí řekla, jak se jmenuješ. Nějakou dobu našlapovala opatrně okolo, o tvé existenci věděla.“ Teď už Alyona překvapeně naklání hlavu a zvedá, jak je pro ni typické, jedno obočí. „Možná to zní neuvěřitelně, ale měla jsem za to, že dokud tvoje jméno nevyslovím nahlas, zůstáváš chráněná. Nakonec se zeptala, jestli bych ti nemohla říkat jménem. Odmítla jsem to.“

Alyona si povzddechla, zavrtěla nesouhlasně hlavou a seskočila z postele. Láskyplně mě sevřela v objetí a položila mi hlavu na rameno. Na zátylku jsem cítila její horký dech. Pookřála jsem; i nejjemnější náznak její přítomnosti dokázal mému tělu říct, co jsem sama říct nedokázala. Na chvíli jsem přesunula váhu svého těla na to její; obemklo mě zevnitř.

Lavičky různě rozmístěné po Hampstead Heath, v parku severního Londýna, jsou historicky místem odpočinku, důkazem života na očích. Stejně jako lavičky ve filmech, i ty v Heath poodkrývají důležité momenty ve vyprávění ostatních. Vyrytá věnování, citáty nebo

i jednoduché věty zaznamenávající ty, kdo tu proseděli roky: některá věnování jsou jmény ohraničená.

Sedávaly jsme tu s matkou hlavně v létě, pozorovaly neúnavné pejskaře v holinkách, a pokud jsme se usadily na východní straně parku, tak i letní, separátní život jezírek: jeden je pro muže, druhý pro ženy. Někdy si sem matka brávala rádio a poslouchala Johnnyho Cashe; připomínal jí totalitní Československo a rok sedmdesát osm, kdy s otcem byli na jeho koncertě. Společně toho moc nezažili. Nemám pocit, že by se někdy snažila slovům amerického písničkáře rozumět. I tak by ale přísahala, že Cash je to jediné, za co dá ruku do ohně.

Zuzana Reichová, 16. ledna 1933 — 4. června 2015

A lie for a lie

And a truth for a truth

And I've got nothing left to lose

And I'm not afraid to die.

[...]

A life for a life

And a truth for a truth

And anyway there was no proof

But I'm not afraid to tell a lie.

NESMÍME SE ZEMI VZDÁLIT

2012

Na začátek by se asi hodilo říct, že čtenáři předkládám pokus o milostné vyznání. Soustavně se v něm pokouším o překlad vzpomínek do slov. Hodně slov. Jdu tak hluboko, jak jen Alyona sahá. Snaha najít Alyonou v její celistvosti ovšem neustále naráží na paměť a její sklon ponechávat důležité celky nedořečené. Co jednou paměť pohltí, to už se ven v celku dostane jen stěží. Ráda bych Alyonu přeložila úplně, vytvořila na vlas stejného člověka. Nejde to. K něčemu mě paměť nepustí, před něčím mi mateřsky zakryje oči. Něco ale přesto zůstane.

„Řekla bys, že je ti teď nějak líp?“ ptám se Alyony jednoho podzimního večera v parku pod Greenwichským poledníkem. Oblohu přetínají červánky, rozdělují horizont na několik nesouměrných částí.

Alyona nesnášela narozeniny. Narodila se v devětasedmdesátém a děsila se momentu, kdy překročí práh dvaatřicátého roku. Každou ženu v jejích rodině za ním prý čekalo samé neštěstí.

Prababička Nina se ztratila v lese a podle lidové pověry ji už nikdy nikdo neměl spatřit. Nina se ale povídačkám vzepřela a vrátila se živá a zdravá o měsíc později. O lese skoro nemluvila. Párkrát se ovšem zmínila, že v ní zapustil kořeny. To proto do něj od té doby vyrážela pokaždé, když začalo pršet. Jakmile se rozehrmělo, mohli vesničané skrze husté kapky, snášející se jako těžké provazy, zahlédnout obrysy nahrbené ženy

miřící do lesa pokojně stárnout. Vracela se z něj o něco vzdálenější světu, který les obklopoval.

Alyonina babička Alina v den svých dvaatřicátých narozenin ztratila prsten, který se v její rodové linii předával po řadu desetiletí. Putoval z ženy na ženu, pokaždé o něco těžší než předtím. Každá se s připomínkou těch, které jí předcházely, loučila jen nerada, a proto šperk sundávala jen málokdy. Kůže okolo vrásčila časem a životem, jen pod kroužkem zůstávala netknutá.

Alina ho položila vedle právě rozpálených kamen; vybavovala si to prý docela přesně. Jedno poleno vzplálo rychleji než ostatní a žár jím prostupoval, jako když jídlo klouže jícnem. Než se nadála, musela oheň konejšit. Alina k plameni mluvila s naléhavostí, jaká se většinou věnuje jen novorozencům. Znenadání někdo zaklepal na dveře, pak ještě jednou; nechtěl se nechat odbýt. Alina pomalu otevřela a na prahu našla svoji sousedku, která potřebovala přebalit nejmenší dceru. Sousedka se nedůvěřivě rozhlížela zleva doprava, chtěla zjevně zjistit, jestli je Alyonina babička sama doma a proč jí trvalo tak dlouho, než otevřela. Alina vyšla z místnosti, omluvně za sebou přivřela dveře a jemným posunkem sousedce naznačila, že není třeba dál otálet.

Když se vrátila, prsten byl pryč. A pokud ne, tak ho už nikdy nikdo neviděl.

Alyoninu matku zdánlivě nemohlo v ten osudný den dvaatřicátých narozenin potkat nic zlého. Vstala, pomodlila se, následně snídala a uklízela. Dělala to tak každý den bez ohledu na počasí i na ruch ve vesnici. Tentokrát však bylo něco jinak. Hodiny nedokázala své

podezření pojmenovat, až u oběda si všimla, že je v domě od rána nepřirozené ticho. Kočka zmizela. Obvykle se od Alyoniny matky nehnula ani na krok, provázela ji zákonitostmi jejích na chlup stejných dnů. Nevydala u toho jediný zvuk. Čas od času se člověku otřela o holou kůži nebo dala drsným jazýčkem najevo svoji přítomnost. Děti od vedle o jejich nerozlučnosti často vtipkovaly, ptaly se Alyoniny matky, co by dělala, kdyby na ni kočka nečekala na každém kroku.

Po kočce zbyl jen dusot dětských chodidel a nesourodě vyskládané kosti na dvorku. Alyonina matka děti obvinila téměř okamžitě. Do hrobu, který v sobě vykopala, pohřbila krom jiného i páteř celého předchozího života. Odstěhovala se do vedlejší vesnice, kde potkala Alyonina otce.

Řetězení zastavila až její dcera. Dožila se třiatřicátého roku života, zůstala celá a život okolo ní neporušený.

Alyona pobaveně protočí panenky. „Řekla bych, že se mi podařilo utýct,“ pronese se smíchem a s posledním slovem mě pohladí po hřbetu ruky. Tou samou rukou se dotkne nejdřív tam, kde lidské tělo schovává po staletí srdce. Pak ruku položí do míst, kde se ukrývá to moje.

„Je to jenom hloupej příběh a teď už je pryč,“ řekne a skupinka vedle nás se jako na zavolanou zasměje historce, kterou vypráví hnědovlasý muž. Stal se z něj na okamžik střed pozornosti, vychýlil tak ustálenou rovnováhu kruhu. Jeho oči se střetnou s těmi Alyoninými. Alyona ledabyile sklopí zrak, ale je to jen tak na

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Narušení děje.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.